

Waarom eigenlijk

Europa voelt zich vanouds sterk betrokken bij Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Die betrokkenheid is een vast gegeven geworden in de Europese cultuur: Europa bestaat bij de gratie van de tegenangang van niet-Europa.

Aan die betrokkenheid met de tropische continenten liggen verschillende factoren ten grondslag die deels contrasterend zijn. Zo is er de wil om de gebroken wereld te herstellen en die te herscheppen naar het beeld van Gods paradijs. Dat leidt tot formidabele activiteiten hier en elders, tot streven naar ontwikkeling en de wil om daarin andere landen en volkeren mee te slepen, mee omhoog te stuwen.

Daartoe vergen wij van die landen dat zij onze normen en religie aanvaarden: het christendom is de enige echt missionerende godsdienst. Wij vergen ook het aanvaarden van onze sociale en economische idealen, los van de vraag of wij die zelf tot realisatie hebben gebracht.

Dit streven naar vooruitgang, dat naar zijn aard oerwesters is, heeft contrastthema's in enerzijds agressie en anderzijds verheerlijking. Agressie als het gaat om economisch en politiek imperialisme. Verheerlijking als het gaat om de onbekende, verre mens: de „bon sauvage”, het geheimzinnige christenvolk dat volgens oude overlevering ergens diep in zwart Afrika zou wonen. Verheerlijking die nu vorm krijgt in het willen adopteren van een kind uit een derde-wereldland.

Het resultaat van al die krachten is een betrokkenheid die niet meer ter discussie staat. Het gaan naar de tropen, naar verre landen, is een vanzelfsprekende deugd. Op school leren wij — of althans leerden wij tot voor kort — kinderliedjes waarin ons bezworen wordt dat Jan Salie thuis blijft en Jan Courage het want kiest, zonder ons af te vragen waarom.

De feitelijke, concrete inhoud van de relatie Europa-derde wereld heeft in de loop der eeuwen allerlei vormen gekend: roof van goud en zilver, slavenhandel en slavernij, missie en zending, economische en bestuurlijke kolonisatie, multinationale ondernemingen en thans: dekolonisatie, neokolonisatie en ontwikkelingshulp.

Het proces van dekolonisatie heeft een snel verloop gehad. Dat werd bevorderd door de zwakte van Europa ten gevolge van de tweede wereldoorlog, door de Japanse bezetting van stukken van Azië en door de steun die de koloniën in

hun vrijheidsstrijd kregen van de VS en de Sovjet-Unie. Deze twee grootmachten vormden een monsterverbond in hun streven om de Europese overzeese posities te ontakelen.

Innerlijk waren de Europese landen verdeeld. Sommige politieke partijen steunden de wens van de koloniën tot zelfstandigheid, andere niet. Dit leidde tot verscheurdheid en besluiteloosheid. Voor Nederland voltrok zich dit drama eerst ten aanzien van Indonesië, daarna voor Nieuw-Guinea. Via een web van internationale ondernemingen probeerden de Europese landen intussen nieuwe economische machtsposities op te bouwen.

In dit complex van vernieuwing en behoud, van verlies en moralisering, van haat en liefde, van terugkeer van kolonisten en soldaten, van de komst van immigranten uit de vroegere koloniën, ontstond de ontwikkelingshulp van de Europese landen. Die was sterk emotioneel geladen en gaf uitdrukking aan oude verbondenheid, aan schuld voor koloniale uitbuiting, aan de wil om de wereld te ontwikkelen, aan de wens om superioriteit en charitas te demonstreren, aan het zoeken naar nieuwe wegen om missie en zending te financieren, aan het steunen van bedrijven die opnieuw overzee gingen, aan nieuwe economische kolonisatie.

Maar de stroom van hulp gelden was te klein om de problemen in de arme landen echt het hoofd te kunnen bieden. En daarom trachtten de ontwikkelingslobbies argumenten te verzinnen waardoor de hulpstroom zou kunnen worden vergroot.

Zo pleitte Tinbergen destijds voor meer hulp als een verzekeringspremie voor ons nageslacht. Zonder dat zouden de spanningen tussen noord en zuid oplopen en zouden de ontwikkelingslanden zich in agressie tegen ons keren. Maar de werkelijkheid blijkt omgekeerd te

zijn: ontwikkelingslanden worden pas gevaarlijk als zij tot groei komen en macht kunnen uitoefenen. Wie straat-arm is mist de kracht om te slaan.

Wij staan nu voor een nieuwe fase. De dekolonisatieperiode loopt ten einde en daarmee de emotie die de hulpverlening deed ontstaan. Tegelijkertijd valt de derde wereld uiteen in verschillende groepen zoals industrialiserende landen, olielanden en armste landen. Het vraagstuk van de hulpverlening spitst zich toe op de rubriek armste landen, waaraan voor ons geen droog brood is te verdienen. Door deze verschuivingen is het geven van ontwikkelingshulp ter discussie komen te staan, in de VS en Engeland met een ideologische ondertoon.

In reactie daarop zoeken de ontwikkelingslobbies krampachtig naar nieuwe redeneringen om de — door hun op morele gronden gewenste — hulp aan de groep armste landen op peil te houden. Zij denken soelaas te vinden door aansluiting te zoeken op ons eigenbelang: alleen als de ontwikkelingslanden groeien, zo stellen zij, zullen wij onze recessie en onze werkloosheid de baas kunnen blijven. Maar net als Tinbergens verzekeringspremie is dit argument voos. De export naar de armste landen bestaat bij de gratie van giften en van langlopende leningen die, zij het vaak langs een omweg, door de rijke landen zelf worden gefinancierd. Gegeven de grenzen die voor deze kredietverlening in zicht komen is het eigenbelang als argument voor hulpverlening niet reëel.

Deze quasimotiveringen hebben weinig zin: zij zullen worden doorgeprikt en zullen dan contraproductief zijn. In het post-dekolonisatietijdperk is de vraag of wij hulp aan de armste landen geven een puur morele, een ideologische als u wilt. Ook kan men die vraag niet ontwijken door zich te verbergen achter allerlei hulptechnische discussies zoals Kok 1) en Wiegel 2) tijdens de verkiezingscampagne deden. De vraag hulp of niet is duidelijk, laat het antwoord dat ook zijn.

1) Zie zijn onvervulbare voorwaarde dat de hulp alleen aan de armste mensen ten goede mag komen.

2) Zie zijn voorwaarde van verbetering van de „efficiëntie” van de hulp.